

Andrijana Đumlan-Cetin

INDIVIDUALIZACIJA RADA U NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE ZA UČENIKE S POSEBNIM POTREBAMA

1. UVOD

Učenikom s posebnim obrazovnim potrebama smatra se svako dijete koje ima teškoće u učenju znatno veće od svojih vršnjaka, zbog čega mu je potrebna posebna odgojno-obrazovna podrška. (DfEE (1996.) Education Act 1996., London) Prema Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju za učenike s teškoćama u razvoju NN 23/1991. vrste teškoća su:

1. oštećenje vida
2. oštećenje sluha
3. poremećaji glasovno-govorne komunikacije i specifične teškoće u učenju
4. tjelesni invaliditet (motorička oštećenja)
5. mentalna retardacija
6. poremećaji u ponašanju uvjetovani organskim čimbenicima ili progredirajućim psihopatološkim stanjem
7. autizam
8. postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju

Konvencija o pravima djeteta zalaže se za potpuni i dostojanstveni život djece s posebnim obrazovnim potrebama u životnoj zajednici. (Konvencija o pravima djeteta, 1989.)

Odgojno-obrazovni rad se ostvaruje u redovnim osnovnim školama kroz potpunu, djelomičnu integraciju te posebne odjele s posebnim programima. Također se ostvaruje i u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama po redovnom, prilagođenom i posebnom programu. Učenici s lakšim teškoćama u razvoju uključuju se u redovne razredne odjele te svladavaju redovne nastavne programe uz individualizirane postupke s obzirom na posebne potrebe koje učenik ima ili prilagođene programe sukladne njihovim sposobnostima. Učenici s lakom mentalnom retardacijom, bez utjecajnih poteškoća u razvoju, školuju se u sustavu djelomične integracije u posebnim razrednim odjelima gdje nastavne sadržaje tjelesno zdravstvene kulture svladavaju u redovitom razredu prema prilagođenom programu. (Nastavni planovi i programi odgoja i osnovnog školovanja učenika s teškoćama u razvoju, 1996.) Učenici s većim

teškoćama u razvoju osnovno školovanje ostvaruju u posebno obrazovnim ustanovama te ustanovama zdravstvene, socijalne skrbi i pravosuđa. Učenici s umjerenom, težom i teškom mentalnom retardacijom, autizmom te oni s kombiniranim većim teškoćama u razvoju osposobljavaju se prema posebnim nastavnim planovima i programima u sklopu posebnih odgojno-obrazovnih područja, a koja uključuju i tjelesnu i zdravstvenu kulturu. Školovanje traje do 21. godine života. (Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN 23/91.)

2. INDIVIDUALIZIRANI ODGOJNO-OBRAZOVNI PROGRAMI

HNOS preporučuje izradu Individualiziranih odgojno-obrazovnih programa za učenike s posebnim obrazovnim potrebama, a koji su polaznici redovite osnovne škole. Takvi programi temelje se na procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika, te na procjeni područja koja treba razvijati. Etape u izradi individualiziranog programa su: inicijalna procjena, određivanje nastavnih predmeta i sadržaja, razina usvajanja sadržaja, vremenska dimenzija, izbor metoda, individualiziranih postupaka, sredstava i pomagala, praćenje i ocjenjivanje postignuća učenika. Planiranje i praćenje uspješnosti provodi se mjesečno. (HNOS, radna verzija 2005.)

3. POSEBNOSTI RADA S UČENICIMA SA SNIŽENIM INTELEKTUALNIM SPOSOBNOSTIMA

Razvojne osobitosti učenika sa sniženim intelektualnim sposobnostima odražavaju se kao ograničenja u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnom ponašanju. Odstupanje u intelektualnom funkcioniranju se očituje i u misaonim operacijama (generaliziranje, apstrahiranje, analiziranje, povezivanje, zaključivanje, rješavanje problema). Često su prisutne teškoće u području percepcije, zapamćivanja, pamćenja, pozornosti, govorne recepcije i ekspresije koje također utječu na proces učenja. Kod adaptivnog ponašanja manifestiraju se kao ograničenja u dva ili više područja: komunikacija, briga o sebi, socijalizacija, samousmjeravanje, zdravlje i sigurnost, funkcionalna znanja, slobodno vrijeme i dr.

Na osnovi dosadašnjeg dugogodišnjeg iskustva u Centru za autizam, program mentalne retardacije za potrebe ovog rada istaknut će se nekoliko prilagodbi koje koristimo u nastavnom radu s učenicima:

1. opći zahtjevi:
  - trudimo se uspostaviti pozitivan odnos s učenikom i pohvaljujemo uloženi trud
  - prilagođavamo problemske sadržaje i didaktičko-metodičke postupke
  - omogućavamo učenicima duže vrijeme za rad, vježbanje i ponavljanje

- razradili smo sustav poticanja na aktivnosti (dobre nagradujemo izletima, a osvojene medalje slatkijima)
2. zahtjevi u odnosu na nastavne sadržaje:
    - planiranje i programiranje temeljimo na inicijalnoj procjeni znanja i sposobnosti svakog učenika
    - sadržaje pokušavamo približiti na jednostavan način bez suvišnih detalja
    - sažimamo bitno uz pojednostavljenje
    - učenike uvodimo postupno u jednostavne zadatke
  3. zahtjevi u odnosu na nastavne metode i postupke:
    - maksimalno koristimo metodu demonstracije
    - učeniku dajemo smjernice u samostalnom radu
    - stalno ih ohrabujemo
  4. zahtjevi u odnosu na provjeravanje i ocjenjivanje:
    - češće ih ispitujemo i provjeravamo manje cjeline
    - učenike u razredima ocjenjujemo broičano od 1 do 5, a u odgojno-obrazovnim skupinama opisno (Naputak o praćenju i ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi, 1996.)
  5. prilagođavanje sredstava i zahtjeva u uporabi:
    - koristimo izvornu stvarnost
    - izrađujemo individualizirana vizualna sredstva bez detalja

4. ZAKLJUČAK

Programi u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture moraju biti fleksibilni i diferencirani tako da nude učenicima različitih sposobnosti usvajanje novih sadržaja prema njihovim potrebama i sposobnostima. Također im nastava treba omogućiti stjecanje znanja i vještina potrebnih za svakodnevni život.

Usmjeravanjem pozornosti na mogućnosti i potrebe učenika, individualizacijom odgojno-obrazovnog rada, osiguravanjem dodatne podrške učenicima primjenom rehabilitacijskih programa i uključivanjem osobnih asistenata u nastavi pomažemo učenicima s posebnim obrazovnim potrebama da se lakše, ljepše i dostojanstvenije prilagode odgojno-obrazovnom sustavu. Također je potrebno intenzivnije provoditi ciljano stručno usavršavanje za učitelje tjelesne i zdravstvene kulture koji rade s učenicima s posebnim potrebama.

5. LITERATURA

1. „Nastavni planovi i programi odgoja i osnovnog školovanja učenika s teškoćama u razvoju (1996.)” Glasnik Ministarstva prosvjete i športa RH (posebno izdanje) 4/96
2. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (Narodne novine 23/1991.)
3. „Hrvatski nacionalni obrazovni standard za TZK u osnovnoj školi”, 2005. (radna verzija, 21.lipnja 2005.)
4. Naputak o praćenju i ocjenjivanju učenika s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi (1996.) Glasnik Ministarstva prosvjete i športa RH (posebno izdanje) 4/96.
5. Konvencija o pravima djeteta (1989.), Glavna skupština UN-a
6. DfEE (1996.) Educations Act 1996., London